

Оксана ПЕТРІВ

ФЕНОМЕН ЛЮДИНИ У ФІЛОСОФІЇ ЗАХІДНОЄВРОПЕЙСЬКОГО ЕКЗИСТЕНЦІАЛІЗМУ

У статті здійснено аналіз феномену людини у вченні західноєвропейського екзистенціалізму. Розглянуто філософські погляди С.К'єркегора, М.Гайдеггера, К.Ясперса, Ж.-П.Сартра. З'ясовано, що екзистенціалісти трактують буття людини як буття, яке передує сутності. Людина сама обирає свою сутність, робить себе своїм власним витвором, стає екзистенцією – унікальним буттям.

Ключові слова: екзистенція, екзистенціалізм, людина, буття людини, сутність буття.

Проблема людини була і залишається вкрай актуальною та є предметом вивчення багатьох наук. Завдання філософії – допомогти людині у самовизначенні у світі, “філософія вивчає людину передусім з погляду місця її у світі та її ставлення до світу” [8, 350]. Важливим для осмислення кожної особистості є проблема сутності людини : “уже в трьох відомих людинознавчих запитаннях Канта – “Що я можу знати? Що я маю робити? На що я можу сподіватися?” – відтворено багатомірність сутнісної проблема-тизації людини як універсальної істоти” [8, 350].

Головною темою дослідження представників екзистенціалізму є існування людини, яке, на їхню думку, є джерелом сенсу усього суцього. Екзистенціалісти стверджують, що перш ніж бути суб'єктом (пізнавати), людина повинна бути, існувати у світі, отже, йдеться про буття людської суб'єктивності, свідомості, яке передує пізнанню. Людське буття трактується як таке, що робить можливим людське пізнання.

Видатними дослідниками проблем людини, людського буття є А.Бичко, І.Бичко, М.Булатов, Б.Головко, В.Горський, С.Кримський, В.Табачковський, Н.Хамітов, В.Шинкарук. Володимир Шинкарук очолював Київську світоглядно-антропологічну школу, осередок, якої був у другій половині ХХ століття в Інституті філософії імені Г.С.Сковороди НАН України, школа займалася дослідженнями проблем філософії людини у руслі традицій екзистенціалізму. Михайло Булатов у праці “Антропологічні ідеї та тенденції розвитку в історії західноєвропейської філософії” [2] дослідив формування уявлень про людину в філософській антропології Заходу. Філософ зазначає, що у світоглядному світовідношенні переломною стала епоха Відродження, коли сформувався принцип антропоцентризму, притаманний також світовідношенню сучасної людини [2, 58]. Соціокультурний та антропокультурний аспект людського світовідношення став предметом дослідження Віталія Табачковського у праці “Особистісні виміри людського : духовність, свобода, творчість, моральність” [9], у якій учений стверджує, що “духовність постає як найвищий рівень ієрархії цінностей людського світовідношення” [9, 223]. Н.Хамітов дослідив особливості феномену людини ХХ століття у праці “Філософська антропологія” [10], де автор зокрема зазначає, що “у філософській антропології ХХ ст. відтворюється антропоцентризм романського Відродження, тобто: все буття світу визначається через людське буття” [10, 216].

Метою статті є дослідження феномену людини у філософії західноєвропейського екзистенціалізму.

Екзистенціалізм як філософська течія виник в першій чверті ХХ століття і є філософським вираженням глибоких потрясінь, які спіткали західну цивілізацію. Катастрофічні події новітньої історії оголили нестійкість, слабкість, кінцевість будь-якого людського існування. Найглибшим знанням про природу людини екзистенціалізм визнає усвідомленість нею власної смертності і недосконалості. Представники екзистенціалізму не робили спроб проникнути в методологічні аспекти науки чи розкрити природу моралі, релігії, мистецтва. У центрі їхньої уваги були питання провини та відповідальності, рішення та

вибору, ставлення людини до смерті тощо, а проблеми науки, релігії, мистецтва, моралі цікавили їх лише настільки, наскільки вони стосувалися названих питань. Основними питаннями екзистенціалізму стали: людина як унікальна істота, філософія буття, гуманізм, історія західноєвропейської цивілізації, проблема свободи та відповідальності, смерті як найпотаємнішої суті людського існування, проблема часу як характеристика людського буття. Провідними представниками цієї філософської течії є і філософи і письменники: Мартін Гайдеггер (1889 – 1976); Карл Ясперс (1883 – 1969); Жан-Поль Сартр (1905 – 1980); Альбер Камю (1913 – 1960); Габріель Марсель (1889 – 1973); Моріс Мерло-Понті (1908 – 1961); Хосе Ортега-і-Гассет (1883 – 1955); Нікколо Абаньяно (1901 – 1977) та інші діячі європейської культури. В африканському регіоні, в Азії, США представниками екзистенціальної філософії були: У.Баррет, Нісіда, Васудзі, Абд-аль-Рахман Бадаві, Таїб Тизині та інші. В українській філософії екзистенціальним змістом наснажена філософсько-літературна традиція, яка відома під назвою “філософія серця” і представниками якої, за Дмитром Чижевським, є Григорій Сковорода (1722 – 1794); Пантелеймон Куліш (1819 – 1897); Микола Гоголь (1809 – 1852); Памфіл Юркевич (1826 – 1874) [11, 145].

Розрізняють два напрями в межах екзистенціальної філософії: релігійний та атеїстичний, відмінності між якими пов’язані із неоднозначним тлумаченням трансцендентного. Представники релігійного екзистенціалізму закликають до руху від світу до Бога, до самозаглиблення, що зробить можливим досягнення нового, “трансцендентного” виміру буття. Самозаглиблення є розширенням лише індивідуального “Я”, тому що в цьому процесі підринається егоїстична замкнутість і відкриваються горизонти зв’язку зі своєю епохою і вічністю. Бог як найвище буття органічно поєднаний з тією заповітною особистісною сферою існування індивіда, яка є екзистенцією. Атеїстичний екзистенціалізм вчить, що навіть, коли Бога немає, то все ж є, принаймні, одне буття, в якому існування передусе сутності, буття, яке існує до свого визначення за допомогою понять, і цим буттям є людина, людська реальність. Атеїстичний напрям екзистенціалізму найчастіше пов’язують з іменем Ж.-

П.Сартра, в той час як представниками релігійного напрямку є М.Гайдеггер, К.Ясперс та, перш за все, Серен К'єркегор (1813 – 1855), датський релігійний письменник і філософ, популярність вчення якого була надзвичайно високою в Німеччині ще в кінці XIX століття, а у Франції лише з 30-х років XX століття, в США – з кінця 30-х років XX століття. Популяризацію ідей С.К'єркегора у Німеччині пов'язують з іменем Карла Барта (1886 – 1968), швейцарського протестантського теолога, який інтерпретував ідеї С.К'єркегора про співвідношення Божественного і людського (праця “Послання до римлян”, 1919 р.). А вихованці Київської світоглядно-філософської традиції, випускники Київського університету, політичні емігранти з Росії Лев Шестов та Микола Бердяєв спричинилися до ознайомлення французької інтелектуальної громадськості з вченням датського мислителя. Про це говорить Лев Шестов у праці “К'єркегор – релігійний філософ” (1937 р.), яка створена на основі п'яти лекцій, прочитаних французькою мовою в Radio-Paris восени 1937 року (вже після виходу у світ книги французькою мовою під назвою “К'єркегор та екзистенційна філософія”) і яка, фактично, є підсумком дослідження Л.Шестовим творчості С.К'єркегора. Слід зазначити, що у 1928 році Л.Шестов вперше познайомився з його творами за порадою Едмунда Гуссерля (1859 – 1938), а в 1932 році читав у Сорбонні курс “Достоевський і К'єркегор” і з того часу постійно працював над спадщиною С.К'єркегора [10, 489]. Микола Бердяєв згадує, як у 20-х роках XX століття проходили філософські зібрання у будинку Габрієля Марселя: “... Це було, напевно, єдине місце у Франції, де обговорювались проблеми феноменології та екзистенційної філософії” [1, 280]. А Лев Шестов і у 1937 році (у статті “К'єркегор – релігійний філософ”) говорить: “До останнього часу Серен К'єркегор був зовсім невідомий у Франції: навіть у літературних та філософських колах про нього нічого не знали. Зараз і у Франції зацікавленість ним сильно виросла: багато з його книг перекладено французькою мовою, ...про нього з'явилось чимало статей... Але все-таки ...знайдеться ще немало людей у Франції, які заледве чули його ім'я...” [13, 423].

Серен К'єркегор дослідив такі аспекти екзистенції як страх, відчай, віра, обов'язок, трансценденція, вибір. Філософське мислення К'єркегора орієнтоване на екзистенцію – існування, випадковий, похідний від часо-просторових ознак прояв сутності – незримой внутрішньої природи предмета, перш за все, людини: "...життя кожного, навіть найнікчемнішого індивідуума якби роздвоюється, поділяється на внутрішню душевну і на зовнішню, і загальна історія його життя – яку знову-таки має кожний індивід – є результатом не лише вільних його діянь. Внутрішнє, душевне життя індивідуума належить йому одному, і ніяка історія, зокрема, ніяка всесвітня історія взагалі не повинна дотикатися цієї області, визначену для радості чи горя його вічну і невід'ємну власність" [4, 249]. Переорієнтація філософської думки із сутності на існування зробила К'єркегора антиподом Гегеля, оскільки у Серена К'єркегора значущими для людини є реалії внутрішнього світу людини – не абстрактного, а реально існуючого індивіда, які становлять тло екзистенції – справжнього буття: "Я ставлю перед філософією одні лише цілком законні вимоги, які має право висунути всякий... я питаю, що робити людині? як жити? [4, 245]. С.К'єркегор розрізняє релігійну, етичну та естетичну екзистенції: "...найголовнішою і найсуттєвішою відмінністю етика від естетика є ясне самоусвідомлення першого..., життя другого є якимось безгрунтовним витанням в просторі. Етик пізнав свою власну сутність, пізнав себе самого, освітив своєю свідомістю всю свою конкретність... він знає себе. Вислів "пізнай себе самого" повторювався і повторюється без кінця... Пізнання самого себе, однак, є метою лише в тому випадку, якщо воно є і висхідним пунктом... Тому я зумисне вживаю вислів "вибрати себе самого" замість "пізнати себе самого" [4, 337 – 338]. Нижчий щабель людського існування, за цією типологією С.К'єркегора, становить естетична екзистенція, де людина, прагнучи насолоди, опиняється у полоні безпосередньо-чуттєвих потягів і майже позбавляє себе свободи вибору: "...мало корисного людині, якщо вона опанує весь світ, але нашкодить душі своїй..." [4, 241]. Через страх, розпач, обов'язок, самопізнання і самовдосконалення виявляється Божий абсолют у часовому вимірі релігійної екзистенції людини: "Душевна велич людини

виявляє себе у її непорушній вірі у любов Бога до себе, а ця віра тягне за собою і віру у щирість своєї любові до Бога і радісну покору його волі, про що свідчить примирення з тими життєвими обставинами, в які людина поставлена Богом [4, 327].

Серен К'єркегор був одним із перших, хто виступив проти класичної філософії, передусім проти гегелівського всезагального. Під впливом філософсько-екзистенціальних поглядів С.К'єркегора формувався світогляд Карла Ясперса (1883 – 1969), німецького філософа, представника релігійного екзистенціалізму. У 1919 році К.Ясперс опублікував книгу “Психологія світоглядів”, яку можна вважати першим твором з філософії екзистенціалізму в Німеччині. За вченням К.Ясперса, світ розколотий на суб'єкт і об'єкт, несамодостатність яких і є предметом філософської рефлексії. Світ завжди вказує на свої межі – на трансценденцію, до якої належить і екзистенційне буття людини. За Ясперсом, суть екзистенції у трансцендентуванні, відкритості, свободі, усвідомленні людиною себе і своєї відповідальності у світі, оскільки “людина завжди є чимось більшим від того, що вона знає про себе” [14, 378]. Подамо виклад основних понять філософії К.Ясперса, базуючись на дослідження Т.Шварца “От Шопенгауэра к Гайдеггеру” [12].

Відправним пунктом філософії К.Ясперса є людське буття, а саме зовнішнє буття – існування, яке проявляється в певних буттєвих ситуаціях. Отже, існування – людина в її повсякденному бутті, однак, ні чуттєво-просторова, ні духовно-культурна картина світу не може відтворити емпіричне буття, існування. За К.Ясперсом, правомірним є висновок про те, що людське буття не вичерпується лише існуванням. Людина, яка хотіла б жити лише в рамках існування, втратила би саму себе, перетворилася б на гедоністичного мерця. Устрій емпіричного буття обмежується реальністю межових ситуацій – випадку, смерті, страждання, провини, боротьби. У цих ситуаціях ми пізнаємо межу існування, і не можемо їх уникнути, оскільки отримали їх з самим існуванням. Так, межова ситуація випадку означає те, що я перебуваю завжди в ситуації, яку я не обираю: народження в певному часі і просторі (спільноти, сім'ї тощо), зустріч з коханою людиною, друзями тощо. Карл Ясперс

розширює своє розуміння випадку на будь-які зміни в існуванні людини, на те, що обмежує наше життя, від чого наше емпіричне буття ніколи не може звільнитися. Такою ж неминуchoю є для всіх існуючих ситуація боротьби – порушення інтересів іншого, починаючи з примітивної біологічної боротьби за існування і аж до вишуканих сфер духу і любові. Будь-яке існування пов'язане з провиною, адже існування є винним вже тому, що існує: живе за рахунок інших, експлуатуючи інших, відмовляється від можливості вступити з іншим в більш тісний контакт, не допомагає розкрити екзистенцію, сутність інших. З існуванням пов'язане страждання, якого не можна уникнути: в нездійснених бажаннях, у хворобі, в душевній, духовній, матеріальній скруті. Страждання може набути форми відчаю, оскільки людина не бачить смислу існування, відчуває його сумнівність. Людина емпіричного буття, гедоніст, помилково прагне уникнути страждання, прагнучи до насолоди ним. Наступною межовою ситуацією, що її описує К.Ясперс, є смерть – повне визнання беззмістовності існування, рішуча відмова від життя. Людина ставить до смерті з винятковим страхом, який є настільки значним, що ми живемо так, ніби нам ніколи не треба буде помирати. Отже, аналіз існування, за К.Ясперсом, виявляє його вразливість і фрагментарність, людина, що аналізує існування приходить до висновку про нездатність наукового вирішення антиномії і парадоксів буття. Тут має місце діалектичний скачок від аналізу існування до власного буття, від світу – до екзистенції, від простого пізнання орієнтації в світі – до осяяння екзистенції. Екзистенція – це буття, яке піклується про самого себе, це самотуття, вона там, де я не розчиняюся в іншому, несутнісному бутті – не-в-собі-самому, адже своєю поведінкою, вчинками, вибором я сам вирішую, що я є. Екзистенція – це спосіб буття, один із способів бути. Завдячуючи тому, що людина обирає свою сутність, робить себе своїм власним витвором, вона стає екзистенцією. Це рішення приймається людиною в ситуації свободи, яка позбавлена будь-якої закономірності і причинної залежності явищ у природі і суспільстві. Екзистенція прагне сама себе зрозуміти, а осяяння екзистенції призводить до готовності спілкуватися, до комунікації – до зв'язку самого себе з іншими. За К.Ясперсом,

власна сутність людини розкривається лише тоді, коли я дотикаюся сутності іншої людини. Комунікацію можна пізнати у коханні, дружбі, в боротьбі, оскільки мова йде не про боротьбу в площині існування, а про екзистенційну дискусію. Підготовкою до комунікації, за Ясперсом, є самотність. Але істинним існуванням екзистенції є її трансцендентна направленість до Божественного [12, 245 – 253].

Серед представників німецької екзистенціальної філософії чільне місце посідає вчення Мартіна Гайдеггера (1889 – 1976), який на думку Роджера Скратона “може з цілковитим правом претендувати на титул найважливішого і найбільш незрозумілого мислителя екзистенційної школи” [7, 284]. Зробимо спробу проникнути в “герменевтичне коло” екзистенціальної філософії М.Гайдеггера, який ввів у філософський слововжиток чимало термінологічних новацій: “темпоральна онтологія”, “Dasein” (“тут-буття”), екзистенціали “турбота”, “страх”, “в-світі-буття”, які на сьогодні вже увійшли до категоріального апарату сучасного філософського мислення. Спадщина М.Гайдеггера багатопланова, а тому зупинимося на продовженні в ній філософської традиції С.К’єркегора. М.Гайдеггер досліджує людське буття, інтерпретуючи екзистенцію як “буття-в-світі”, яке з’єднує потойбічне буття з “світом” – повсякденним знеособленим існуванням. У світлі цієї буттєвої структури філософ аналізує поняття “страху” в екзистенційному плані – “жаху”, який є спонуканням до справжнього існування, приголомшуючим прозрінням людини. Екзистенція, за М.Гайдеггером, визначається лише на темпоральній основі, а “турбота” є тим екзистенціалом, який репрезентує часову тривимірність людського існування, в якій “сьогодення” є висхідним параметром Dasein, а буття-у-світі, за М.Гайдеггером, підкреслює нерозривну вкоріненість людини у сьогоднішній день. Завдяки пам’яті та уяві людина може вільно “переміщуватися” по темпоральній шкалі екзистенції (спомини, переживання майбутнього тощо), а тому реальність екзистенційного буття завжди є більшою, ніж відчуття людської тілесності, чи усвідомлення історичності людського буття. Пронизуючий людське існування страх, як наслідок закинутості у жорсткі, відчужені від справжньої екзистенційної комунікації

відносини індивідів у їхньому бутті-в-світі, у певний спосіб компенсується завдяки цій можливості реалізувати свою екзистенцію у майбутньому. Цей темпоральний модус визначає таку важливу ознаку людської природи як відкритість, незавершеність проекту людського існування не тільки в часі, а й в сутності людини [3, 104].

Відмінним від німецької школи екзистенціальної філософії є французький екзистенціалізм, в якому спостерігається відмова від “важкого, понятійно ускладненого викладу академічних за духом творів К.Ясперса та М.Гайдеггера і активне використання засобів мистецтва, літератури та масової інформації...” [3, 110]. Прослідкуємо розвиток цього напрямку у філософії Жана-Поля Сартра (1905 – 1980), у багатогранній творчості якого проблема людини посідає чільне місце, а прояв свободи людської екзистенції бачиться у свідомій реалізації людиною власного життєвого проекту на засадах атеїзму. Розмежовуючи екзистенціалістів на християнських та атеїстів і зараховуючи себе до категорії останніх, Жан-Поль Сартр зазначає: “І тих, й інших поєднують лише переконання у тому, що існування переує сутності, або, якщо хочете, треба виходити з суб’єкта” [5, 321]. Фундаментальною працею Ж.-П.Сартра є трактат “Буття і ніщо” (1943 р.), основні ідеї якого викладено у есе “Екзистенціалізм – це гуманізм” (1946 р.). У працях Ж.-П.Сартра ми зустрічаємо його намагання адаптувати гайдеггерівське вчення про екзистенціали, виходячи із соціокультурних реалій свого часу. Зокрема, у лекції “Екзистенціалізм – це гуманізм” філософ дає тлумачення “тривоги”, “закинутості” та “відчаю”. Ж.-П.Сартр наголошує: “Екзистенціаліст охоче проголосить – що людина – це тривога. А це означає, що людина, яка на щонебудь зважається та усвідомлює, що обирає не тільки своє власне буття, але й те, що вона ще й законодавець, який обирає одночасно з собою і все людство, не може уникнути почуття повної та глибокої відповідальності” [5, 325].

Заперечення первинної сутності щодо існування, виходячи з матеріалістичних уявлень про становлення людини в процесі її життєдіяльності, обумовлюють у сартрівському трактуванні людини наступне: “...людина... первісно нічого собою не являє. Людиною вона стає лише згодом, причому такою людиною,

якою вона зробить себе сама. Отже, немає ніякої природи людини, як немає Бога, що її задумав би. Людина просто існує, і вона не тільки така, якою себе уявляє, але й така, якою вона хоче стати” [5, 323]. Оперуючи Гайдеггерівським поняттям “людська реальність”, Ж.-П.Сартр визначає екзистенціали людського існування (екзистенції – за Ясперсом, буття-у-світі – за Гайдеггером). Це – тривога, закинутість, відчай, відповідальність: “...якщо існування дійсно передує сутності, то людина відповідає за те, чим вона є... Коли ми кажемо, що людина сама себе обирає, ми маємо на увазі, що кожний з нас обирає себе, але цим ми також хочемо сказати, що обираючи себе, ми обираємо всіх людей...” [5, 325]. За Ж.-П.Сартром, “людина – це тривога”, оскільки, обираючи себе та все людство, вона не може уникнути відповідальності та тривоги. Категорія закинутості пов’язана у Сартра з абсолютною свободою людини: “...якщо Бога не існує, а тому людина є закинутою, їй нема на що спертися ані в собі, ані ззовні... людина приречена бути вільною..., тому що, колись закинута у світ, вона відповідає за все, що робить” [5, 327]. Ж.-П.Сартр заперечує пасивно-споглядальний, песимістичний характер екзистенціалізму: “Екзистенціалізм – це не спроба відбити у людини бажання діяти, бо він говорить людині, що надія лише в її діях, і єдине, що дозволяє людині жити, – це дія” [5, 335]. Основними категоріями антропологічної концепції Ж.-П.Сартра, викладеній у книзі “Буття і ніщо. Нарис феноменологічної онтології” (1943 р.), є, перш за все, “ніщо”, осмислення якого становить надзавдання сартрівського дослідження. Ніщо – це не лише альтернатива буття, а джерело його розвитку та творчих здатностей: “Ніщо, якщо воно не підтримується буттям, зникає як ніщо, і ми впадаємо в буття. ...якщо ніщо і може бути даним, то ані до, ані після буття, ані (якимось загальним чином) по той бік буття, але в самому ядрі буття, його осерді, як хробак” [5, 63].

Отже, внеском екзистенціалізму у розвиток світової філософії є усвідомлення людини як унікальної, неповторної істоти. Екзистенціалісти визначають людське буття як існування, яке передує сутності; вони акцентують увагу на внутрішній людині, на виборі людиною самої себе, своєї

сутності. Одна з основних ідей екзистенціалізму – кожна екзистенція є унікальна і неповторна. Хоча для людського існування притаманне буття у світі, буття з іншими, людина приречена бути в конкретній ситуації, внаслідок чого людське існування стає унікальним.

Література

1. Бердяев Н.А. Самопознание (Опыт философской автобиографии). – М. : “Книга”, 1991. – 446 с.
2. Булатов М. Антропологічні ідеї та тенденції розвитку в історії західноєвропейської філософії // Філософія : Світ людини. Курс лекцій : Навч. посібник / В.Г.Табачковський, М.О.Булатов, Н.В.Хамітов та ін. – К. : Либідь, 2003. – 432 с. – С. 39 – 60.
3. Головкин Б.А. Філософська антропология : Навч. посібник. – К. : ІЗМН, 1997. – 240 с.
4. Киркегор С. Наслаждение и долг / Перевод с датского П.П.Ганзена. – 3-е издание. – К. : Air Land, 1994. – 504 с.
5. Сартр Ж.-П. Буття і ніщо : Нарис феноменологічної онтології / Пер. з фр. В.Лях, П.Тарашук. – К. : Видавництво Соломії Павличко “Основи”, 2001. – 854 с.
6. Сартр Ж.-П. Экзистенциализм – это гуманизм // Сумерки богов. – М. : Политиздат, 1990. – 398 с.
7. Скратон Р. Коротка історія новітньої філософії: Від Декарта до Вітгенштайна / Пер. з англійської О.Коваленко. – К. : Основи, 1998. – 331 с.
8. Табачковський В. Людина // Філософський енциклопедичний словник / Голова редакційної колегії В.І.Шинкарук. – К. : Абрис, 2002. – 744 с. – С. 350.
9. Табачковський В. Особистісні виміри людського : духовність, свобода, творчість, моральність // Філософія : Світ людини. Курс лекцій : Навч. посібник / В.Г.Табачковський, М.О.Булатов, Н.В.Хамітов та ін. – К. : Либідь, 2003. – 432 с. – С.199 – 224.
10. Хамітов Н. Філософська антропология // Хамітов Н., Гармаш Л., Крилова С. Історія філософії. Проблема людини та її меж / Під ред. Н.Хамітова: Навч. посібник. – К. : Наукова думка, 2000. – 273 с. – С. 215 – 222.
11. Чижевський Д. Нариси з історії філософії на Україні. – Прага : Український громадський видавничий фонд, 1931. – 176 с.
12. Шварц Т. От Шопенгауэра к Хайдеггеру. – М. : Прогресс, 1964. – 356 с.

13. Шестов Л. Киркегард – религиозный философ // Киркегор Серен. Наслаждение и долг / Перевод с датского П.П.Ганзена. – 3-е издание. – К. : Air Land, 1994. – 504 с. – С. 423 – 451.

14. Ясперс К. Духовная ситуация времени. – М. : Политиздат, 1990. – 512 с.

Оксана Петрив. Феномен человека в философии западноевропейского экзистенциализма. В статье проанализирован феномен человека в учении западноевропейского экзистенциализма. Рассмотрены философские взгляды С.Киркегора, М.Хайдеггера, К.Ясперса, Ж.П.Сартра. Определено, что экзистенциалисты рассматривают бытие человека как бытие, которое предшествует сущности. Человек сам выбирает свою сущность, делает себя своим собственным творением, становится экзистенцией – уникальным бытием.

Ключевые слова: экзистенция, экзистенциализм, человек, бытие человека, сущность бытия.

Oksana Petriv. The phenomena of man in the philosophical views of the west European existentialism. In this article, the analysis of the phenomena of man in the teaching of the west European existentialism has been conducted. The philosophical views of S. Kierkegaard, M. Heidegger, K. Jaspers, J.-P. Sartre have been examined. The article ascertains that the existentialists view human existence as existence that precedes basic nature. A man chooses his basic nature and makes himself his own creation, becomes existentiality – unique being.

Key words: existentiality, existentialism, man, human existence, basic nature.